

Mohó algoritmusok

Hajnal Péter

Bolyai Intézet, TTIK, SZTE, Szeged

2021. ősz

- Nagyon sok optimalizálási probléma esetén az output egyedi döntések sorozataként alakul ki.
- Természetes, hogy az aktuális döntés esetén az akkor legjobbnak tűnő döntést hozzuk meg.
- Ez nem szükségszerűen vezet el a legjobb outputhoz. Gyakran felismerhetjük, hogy egy helyileg optimális döntésünket felül kell értékelnünk és egy kevésbé jó irányba kellett volna haladnunk, ami később hozza meg a gyümölcsét.
- Egy algoritmust akkor nevezünk mohó algoritmusnak ha sose „visszakozik”. Olyan döntéssorozaton keresztül számol ki egy outputot, amely minden lépésben a legjobbnak tűnik, és ezen döntésekhez végig ragaszkodik.
- Példákon keresztül ismerhetjük meg ezen algoritmus tervezési elvet.

Emlékeztető: Feszítőfák

Definíció: Feszítő részgráf

S a G gráf feszítő részgráfja G -nek, ha S csak élek elhagyásával megkapható G -ből.

Azaz: S pontosan akkor feszítő részgráf, ha egy részgráf és $V(S) = V(G)$.

Észrevétel

Ha G -nek van feszítő fa részgráfja, akkor összefüggő.

Segédttétel

G akkor és csak akkor összefüggő, ha G -nek van feszítő fa részgráfja.

Definíció: Feszítőfa.

F a G gráf feszítőfája, ha egy feszítő fa részgráfja G -nek.

Ismeretek a fagráfokról

Lemma

Egy legalább kétpontú fában legalább két 1-fokú csúcs van. //
Egy fa 1-fokú csúcsait leveleknek nevezzük.

Tétel

Egy n pontú fának pontosan $n - 1$ éle van.

Tétel*

Egy n pontú, c komponensű körmentes (erdő) gráfnak pontosan $n - c$ éle van.

Észrevétel

Az n pontú teljes gráfnak n^{n-2} feszítőfája van (Cayley-tétel), de mindegyiknek ugyanannyi $n - 1$ éle van.

Az alapkérdés

- Legyen G egy nem negatív élköstségekkel rendelkező gráf:
 $c : E(G) \rightarrow \mathbb{R}_+$.
- c természetes módon kiterjeszthető élhalmazokra: $R \subset E(G)$
esetén $c(R) = \sum_{e:e \in R} c(e)$.

Legkisebb költségű feszítőfa meghatározása

Adott egy G összefüggő (egyszerű) gráf. Keressük meg a legolcsóbb összefüggő FESZÍTŐ részgráfját.

- Az optimumot nyilvánvalóan egy feszítőfa élhalmaza adja.
(Miért? Ugye emlékszünk, c nemnegatív költségfüggvény.)

Az alapötlet: Mohóság

- Kiindulunk az $F = \emptyset$ körmentes élhalmazból. $H = E(G)$ az összes él halmaza, az eddig nem vizsgált/hátralévő élek halmaza. F és H az algoritmus során dinamikusan változó élhalmazok. Az output, a leálláskori F .
- Minden lépésben H egy ígéretes élét kiválasztjuk. Megvizsgáljuk, vagy F -be beválasztjuk, vagy eldobjuk.
- **Ígéretes:** H legolcsóbb éle. // A természetes döntés.
- **Mohóság:** F csak nőhet. Korábbi beválasztásainakat nem bíráljuk felül.

Kruskal-algoritmus (1956)

(I) // Inicializálás

$$F = \emptyset$$

(R) // Rendezési lépés

Rendezzük sorba $E(G)$ elemeit növekvő költségek szerint:

$$E(G) : e_1, e_2, e_3, \dots, e_{m-1}, e_m,$$

ahol $c(e_1) \leq c(e_2) \leq c(e_3) \leq \dots \leq c(e_{m-1}) \leq c(e_m)$.

(D) // Döntési lépések

$i = 1, 2, 3, \dots, m - 1, m$ esetén vizsgáljuk meg e_i -t:

- Ha $F \cup \{e_i\}$ körmentes, akkor $F \leftarrow F \cup \{e_i\}$. Ha $i < m$, akkor $i \leftarrow i + 1$.
- Ha $F \cup \{e_i\}$ tartalmaz kör élhalmazát, akkor F „marad”. Ha $i < m$, akkor $i \leftarrow i + 1$.

Tétel

A Kruskal algoritmus outputja egy optimális (minimális költségű) feszítőfa élhalmaza.

Legyen G, c egy tetszőleges összefüggő, élköltségekkel rendelkező gráf.

Jelölés

Legyen o_1, o_2, \dots, o_s a Kruskal-algoritmus által (ebben a sorrendben) kiválasztott első s él (o_i -k költség szerint növekvő sorrendben következnek).

Legyen $T = \{t_1, \dots, t_s\}$ tetszőleges S -elemű körmentes élhalmaz, ahol az élek sorrendje a költség szerinti növekvő sorrend.

Tétel+

- (i) Ha $|T| = S = s$, akkor $c(o_1) \leq c(t_1)$, $c(o_2) \leq c(t_2)$,
 $\dots, c(o_s) \leq c(t_s)$,
- (ii) Ha $|T| = S > s$, akkor a Kruskal-algoritmus o_s után még választ o_{s+1} élt.

- A tételt $(i)_s$ és $(ii)_s$ teljes indukcióval igazoljuk.
- Az állítás:

$$(i)_1 \Rightarrow (ii)_1 \Rightarrow (i)_2 \Rightarrow (ii)_2 \Rightarrow (i)_3 \Rightarrow (ii)_3 \Rightarrow \dots$$

- Az $(i)_1$ eset nyilvánvaló.
- Az indukció lépés egy LEMMÁN múlik.

A LEMMA és bizonyítása

Lemma

Legyen F, F' két körmentes élhalmaz a V , n elemű csúcshalmazon. Tegyük fel, hogy $|F| < |F'|$. Ekkor található olyan $F' - F$ -beli e él, hogy $F \cup \{e\}$ is körmentes legyen.

- Legyen G_F az a körmentes gráf (erdő), amely csúcshalmaza V és élhalmaza F .
- Ismert, hogy G_F -nek $n - |F|$ komponense van: $c(G_F) = n - |F|$.
- Hasonlóan legyen $G_{F'}$ az a körmentes gráf (erdő), amely csúcshalmaza V és élhalmaza F' .
- $G_{F'}$ -nek $n - |F'|$ komponense van:
 $c(G_{F'}) = n - |F'| < n - |F| = c(G_F)$.
- Ez csak úgy képzelhető el, ha egy e F' -beli él G_F két különböző komponensének egy-egy csúcsát köti össze.
- Speciálisan $e \notin F$ és $F \cup \{e\}$ is körmentes.

A LEMMÁból $(i)_s \Rightarrow (ii)_s$

- Feltehetjük, hogy $|T| = s + 1$ és $T = \{t_1, t_2, \dots, t_{s+1}\}$, ahol az indexelés sorrendje költség szerinti növekvő sorrend.
- Legyen $O = \{o_1, o_2, \dots, o_s\}$. Ekkor $|O| = s < s + 1 = |T|$.
- A LEMMA alapján, van olyan t_i , hogy $t_i \notin O$ és $O \cup \{t_i\}$ körmentes.
- A Kruskal-algoritmus minden élt megvizsgál, t_i -t is.
- O mellé vagy O egy részhalmaza mellé t_i -t beválasztja az algoritmus. Készen vagyunk.
- Ha t_i vizsgálatánál nem O egy részhalmaza az aktuális kiválasztott élhalmaz, akkor is készen vagyunk.

A LEMMÁból $(i)_s, (ii)_s \Rightarrow (i)_{s+1}$

- Legyen $O = \{o_1, o_2, \dots, o_{s+1}\}$ és $T = \{t_1, t_2, \dots, t_{s+1}\}$.
- $O^- = \{o_1, o_2, \dots, o_s\}$ és $T = \{t_1, t_2, \dots, t_{s+1}\}$ esetét már tárgyaltuk. Gondoljuk végig az előző gondolatmenetet.
- Láttuk, hogy o_{s+1} létezése szükségszerű és ez az elem legkésőbb t_{s+1} vizsgálatánál kiválasztásra kerül.
- A Kruskal-algoritmus vizsgálatait/választásait a költségek sorrendje alapján végzi. Tehát

$$c(o_{s+1}) \leq c(t_{s+1}),$$

ahogy bizonyítani kellett.

A Kruskal-algoritmus analízise

- A rendezési lépés költsége

$$\mathcal{O}(|E| \log |E|),$$

ahogy majd látni fogjuk.

- A maradék részben $|E|$ darab körmentesség tesztelést végzünk egy élhalmazon. Minden esetben az élhalmaz mérete legfeljebb $|V|$. Egy teszt költsége $\mathcal{O}(|V|)$.

- A teljes futás költsége

$$\mathcal{O}(|E| \log |E|) + |E| \cdot \mathcal{O}(|V|) = \mathcal{O}(|E| \cdot |V|).$$

- Egy naív implementáció analízisét végeztük el. Ügyesebb megoldások is vannak.

A kérdés

Adott

- (i) \vec{G} irányított gráf,
- (ii) $\ell : E(\vec{G}) \rightarrow \mathbb{R}_{++}$ hosszfüggvény az éleken,
- (iii) s, t két kitüntetett csúcs.

Határozzuk meg s és t távolságát.

Definíció: Irányított gráf

G irányított gráf: $V = V(\vec{G})$ véges csúcshalmaz, $E = E(\vec{G})$ véges élhalmaz, két illeszkedési reláció: kifut, befut, amelyekre minden élhez pontosan egy végpont illeszkedik.

$vK\vec{e}$ jelentése: a v csúcsból kifut az \vec{e} él. $vB\vec{e}$ jelentése: a v csúcsba befut az \vec{e} él.

Definíció: Irányított séta irányított gráfban

$\vec{u}\vec{v}$ -séta \vec{G} -ben:

$$\vec{S} : u = w_0, \vec{e}_1, w_1, \vec{e}_2, \dots, w_{L-1}, \vec{e}_L, w_L = v,$$

ahol $w_i \in V$ ($i = 0, 1, \dots, L$), $\vec{e}_i \in E$ ($i = 1, \dots, L$), e_i kifut w_{i-1} -ből és befut w_i -be ($i = 1, \dots, L$).

Az \vec{S} $\vec{u}\vec{v}$ -séta gráfelméleti hossza L .

Emlékeztető (folytatás)

Séta hossza élsúlyozott gráfban

Az \vec{S} \vec{uv} -séta súlyozott hossza

$$\sum_{i=1}^L \ell(\vec{e}_i).$$

Távolság élsúlyozott gráfban

$d(u, v)$ az u és v csúcsok távolsága, a legrövidebb uv séta hossza.

Észrevétel

A legrövidebb uv séta egy út lesz.

Kezdeti megjegyzések

- Feltesszük, hogy nincs hurokél. Feltesszük, hogy u -ból v -be legfeljebb egy él vezet. Azaz feltesszük, hogy \vec{G} egyszerű.
- Feltesszük, hogy minden csúcs elérhető s -ből irányított sétával/úttal.

Gráfelméleti távolság esete: súlyozatlan eset

Mielőtt a legrövidebb út problémáját tárgyaljuk, megnézzük a gráfelméleti távolságra vonatkozó problémát. Azaz mi történik, ha egy séta/út hossza az élek/lépések megszámlálásából adódik.

- Egy erősebb feladatot oldunk meg. (\vec{G}, s) lesz az input. Meghatározzuk azon pontok S halmazát, amelyekbe vezet s -ből induló irányított út.
- Ezek halmaza $S = S_0 \dot{\cup} S_1 \dot{\cup} \dots \dot{\cup} S_L$ lesz, ahol S_i pontosan azokat a pontokat tartalmazza, amelyek gráfelméleti távolsága s -től i .
- L jelöli az s -ből induló leghosszabb út hosszát.
- S és $\bar{S} = V(G) - S$ között az összes él \bar{S} -ből indul és S -be vezet. Ez bizonyítja, hogy s -ből irányított út nem léphet ki S -ből.

Szélességi keresés

(I) // Inicializálás // Legyen $S_0 = \{s\}$.

(C) // Ciklus // Amíg $S_i \neq \emptyset$

$$S_{i+1} = \{x \in V(G) - (S_0 \cup \dots \cup S_i) : \text{van olyan } \sigma \in S_i, \\ \text{hogy } \overrightarrow{\sigma x} \in E(G)\}$$

és $i \leftarrow i + 1$.

Tétel

A fenti algoritmus outputja korrekt.

(i) Ha $x \in S_i$, akkor s és x gráfelméleti távolsága i .

(ii) Ha $x \notin S$, akkor nem létezik irányított út s -ből x -be.

Szélességi kereső fa

A fenti algoritmusnak vegyük a következő változatát:

- Ha a (C) ciklusban egy x csúcs a S_{i+1} halmazba sorolódik, akkor az algoritmusnak találnia kell egy $\sigma \in S_i$ csúcstól és egy $\vec{\sigma x}$ élt. A „bizonyító” éleket egy F élhalmazba gyűjtsük össze.

Tétel

A $G|_S$ gráfban F egy \mathcal{F} feszítőfa élhalmaza. \mathcal{F} az s csúccsal egy gyökeres fa, amelyben minden él s -től „elfele” vezet.

Minden $x \in S$ csúcsra pontosan egy \mathcal{F} -beli $\vec{s x}$ -út van. Ez az út egy legrövidebb (gráfelméleti értelemben) út, amely s -ből x -be vezet.

Súlyozott eset: Az alapötlet

- Egy általánosabb problémát vizsgálunk.
- Legyen $s \in S \subset V(\vec{G})$ egy csúcshalmaz. Erre az S csúcshalmazra a következő problémát tűzzük ki
 - (i) Ha $v \in S$, akkor határozzuk meg a legrövidebb $\vec{s}v$ utat S -en belül.
 - (ii) Ha $v \notin S$, akkor határozzuk meg a legrövidebb $\vec{s}v$ utat, amely S -en belül halad, kivéve az utolsó lépését (ami persze v -be, S -en kívülre lép).
- A megoldást úgy képzelhetjük, hogy minden csúcshoz egy „címkét” gondolunk, ami a kért információkat tartalmazza.

Súlyozott eset: Az alapötlet (folytatás)

- A kiinduló feladat $S = \{s\}$ lesz, ami nagyon egyszerű. A megoldásra mint egy „kiinduló címkézés” gondolunk.
- A megoldás lényege, hogyan mindig növelni fogjuk az aktuális S halmazt (mohóság). Az új feladat megoldására mint „a címkézés update-eléseként” hivatkozunk.
- A növekedés során egy S -en kívüli pontot kell választani. Itt kell „ügyesnek” lenni.
- Az $S = V(\vec{G})$ elérésekor megoldottuk a legrövidebb út problémáját.

Dijkstra-algoritmus

(I) // Inicializálás

Legyen $S = \{s\}$, $c(s) = 0$.

$v \notin S$, $\vec{sv} \in E$ esetén $c(v) = \ell(\vec{sv})$.

$v \notin S$, $\vec{sv} \notin E$ esetén $c(v) = \infty$.

(B) // Bővítés

Legyen $m \notin S$ azon (egyik) csúcs, amely címkéje a legkisebb az S halmazon kívül.

$S \leftarrow S \cup \{m\}$.

(U) // Update

Csak azon $n \notin S$ csúcsok címkéje változhat, amelyekre $\vec{m\hat{n}} \in E$:

$$c_{\text{új}}(n) = \min\{c_{\text{rég}}(n), c(m) + \ell(\vec{m\hat{n}})\}.$$

Vissza a (B) lépéshez.

Tétel

A Dijkstra-algoritmusában az eredeti és minden update-elt címkézés

- (i) S -beli értékei megadják az odavezető legrövidebb út hosszát (amely optimum S -en belül is megvalósítható)
- (ii) S -en kívüli értékei megadják az odavezető legrövidebb út hosszát azon utak között, amelyek az utolsó csúcs kivételével S -en belül haladnak.

- $|S|$ -re vonatkozó teljes indukcióval bizonyítunk. $|S| = 1$ eset nyilvánvaló.
- Egy update után csak a következő két állítást kell belátni:
 - (i) m címkéje korrekt,
 - (ii) $x \notin S$ címkéje korrekt.

Minden s -ből induló $s \in X$ -en kívülre vezető utat „szétszedhetünk” három részre az alábbi módon:

X -ben haladó kezdeti rész „+” kilépés X -ből „+” további rész.

Bizonyítás: m címkéje korrekt

$m \notin S_{\text{rég}}i$. Így tetszőleges \vec{sm} -utat „szétszedhetjük” $S_{\text{rég}}i$ -re alapulva a fenti módon: $S_{\text{rég}}i$ -ben haladó rész „+” kilépés $S_{\text{rég}}i$ -ből „+” utolsó rész.

1. eset: Amikor az utolsó rész nemüres, akkor a megfelelő út hossza nagyobb mint m címkéje (ℓ pozitív értékű és m -et speciális módon választottuk).

2. eset: Amikor az utolsó rész üres, akkor a megfelelő címke az indukciós feltevés miatt korrekt.

Bizonyítás: $x \notin S$ címkéje korrekt

Tetszőleges \vec{sx} -utat „szétszedhetjük” S -re alapulva a fenti módon: S -ben haladó rész „+” kilépés S -ből „+” utolsó rész. Csak azok az utak érdekelnek, amely utolsó része üres. Ismét két esetet vizsgálunk.

- 1. eset:** A kilépés nem m -ből történik. Ekkor $c_{\text{régi}}(x)$ az indukciós lépés alapján becsli a hosszat.
- 2. eset:** A kilépés m -ből történik. Ekkor $c(m) + \ell(\vec{m}\vec{x})$ becsli a hosszat.

Az update-elt címke optimális értéket ad.

Az algoritmus elemzése

- Nyilván legfeljebb $|V| - 1$ -szer végzünk el bővítő lépést.
- Nyilván legfeljebb $|E|$ -szer végzünk számításokat, amik címke átíráshoz vezethetnek.
- Az algoritmus lépésigénye

$$\mathcal{O}(|V| \cdot |E|).$$

- Van „okosabb” algoritmus is.

Végső megjegyzések

- Minden véges címke mögött lehet egy él, amely azt jelenti, hogy „hogyan jutottunk ide”.
- Ha egy update megváltoztatja a címke értékét, akkor a jelző élt is megváltoztatjuk az algoritmus logikája szerint.
- Az algoritmus végén a szélességi kereső fa egy súlyozott változatát is megkapjuk.

Vége van!

Köszönöm a figyelmet!